

STARA PRAVDA

Tednik za slovenska vprašanja

Leto I.

Izhaja vsak četrtek. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Breg štev. 12 — Račun poštne hranilnice štev. 13.763

Cena: letno Din 35, polletno Din 18, mesečno Din 3, inozemstvo: letno Din 70, polletno Din 35, mesečno Din 6.

Štev. 2

Naj pričnemo znova?

JNS se zopet organizira! Njena organizacija za Slovenijo — da, za Slovenijo! — je imela v nedeljo svoje zborovanje. To so ljudje, ki so pred leti hoteli za vedno izbrisati ime naše zemlje, ki je naš program. To so ljudje, ki so cenzurirali besedo slovenski narod. To so ljudje, ki jim je vsako poudarjanje slovenskih potreb pomenjalo že veleizdajo. Danes se zopet upajo na dan. In govore brez sramu o nalogah, katere naj bi oni izpolnili.

Kako je to mogoče? Ali je mogoče, da smo tako pozabljivi? Je enesarji pač mislijo, da smo pozabili dobo, ko je nas druge vse njihov pritisk tako zblizal, da smo poznali samo razlikovanje: ta je Slovenec, ta slovensko čuti — oni ni Slovenec, oni izdaja slovenske koristi. Vsako drugo razlikovanje je izgubilo. Med nami je mogla biti razprava samo še o tem, kako bomo boljše in hitreje dosegli končni smoter slovenskega naroda.

Svojo barko je enesarji znova spuščajo v politične vode pod napredno zastavo. Računajo s tem, da je naš stari, v tem času tako bedasti spor med liberalci in klerikalci še živ — ali da je znova oživel. Kajti samo če morejo računati na ta razpor, na to cepljenje Slovencev, ima njihovo početje nekaj smisla. Samo če ne bomo videli, da edino politično razlikovanje, katerega smo se navadili v dobi najhujšega jeensarskega terorja, — tukaj Slovenec, tukaj Neslovenec! — še danes velja, samo če ne bomo videli, da vsako nazorsko cepljenje Slovencev v političnem delu pomenja za nas najhujšo nevarnost, samo potem ima JNS izglede, da še ni dokončno izbrisana i z naše zgodovine.

Res je, pozabljivi smo Slovenci. Kot da smo še premalo spoznali trpljenja, ki ustvarja neizbrisno ljubezen do skupne stvari, pa tudi neodpuščajoče sovraštvo do vseh zatiralcev, domačih in tujih! Vendar ta pozabljivost nam vsega ne more razložiti. Da morejo jeensarji danes zopet računati na liberalne in klerikalne instinkte, je kriva tudi druga nasprotna stran. In to je, kar moramo danes na ravnanju te druge strani najhujše obsojati — to, da tudi oni špekulirajo na stari razdor in da hočejo ob njem svoje postojanke utrditi.

Toda drago kupljene skušnje ne smejo zginiti brez haska. Mi nočemo začeti znova.

Trbovlje — rana Slovenije

Razgovor v Delavski zbornici — Propast rudarske industrije — Raztoča nezaposlenost slovenskih rudarjev — Vsa Slovenija mora pomagati Trbovljam

V dvorani Delavske Zbornice v Ljubljani se je vršila v soboto, 23. maja anketa o nujni pomoči slovenskim rudarjem. Sklicale so ta razgovor delavske strokovne organizacije — krščansko socialistična, socialistična in narodna — po svojem Medstrokovnem akcijskem odboru. Razgovora so se udeležili poleg zastopnikov strokovnih delavskih organizacij slovenski rudarji, zastopani po gg. Arhu in Pliberšku, zastopniki občin Trbovlje, Hrastnik, Zagorje in Kočevje, Delavska zbornica v Ljubljani, banska uprava v Ljubljani, jeseniški kovinarji, precejšnje število akademikov, ki se zanimajo za pereča vprašanja slovenskega naroda, 3 narodni poslanci iz JNS in senator dr. Kramar.

Nekoč se je povdarjalo in po knjigah pisalo, da „moramo biti na slovensko rudarstvo ponosni, da je zastopano v državi po tako velikem odstotku proizvodnje, da dela Sloveniji čast“. Toda kakor je bilo slovensko rudarstvo in z njim napredno slovensko gospodarstvo Slovencev nekoč v ponos in čast, tako nam je danes propadanje taistega rudarstva, propadanje slovenskega gospodarstva v sramoto, ker nismo bili Slovenci zmožni, da to propadanje preprečimo! Propadanje rudarske industrije v Sloveniji, hiranje in umiranje slovenskega rudarja, klaverni uspehi bojov za pravice delovnega slovenskega človeka, kakor je vse to orisal na zgoraj omenjenem razgovoru prvi govornik, g. Arh, je žalosten primer propadanja celotnega slovenskega gospodarstva. Usoda Trbovelj bo usoda vsega slovenskega naroda, če ne bomo složni v obrambi njegovih pravic in odločni v boju.

Propadanje rudarske industrije v Sloveniji

Rudarstvo v Sloveniji od 1925. leta neprestano nazaduje. Glavni vzrok tega nazadovanja je razvoj rudarstva na jugu države. Od vsega premoga, ki se je nakopal v vseh pokrajinah današnje države, je proizvajala Slovenija leta

1913 51%, 1925 44%, 1935 28%

Res je sicer, da je padla uporaba premoga v državi za 28%, toda iz gornjih števil je razvidno, da se je zmanjšala predvsem uporaba premoga iz slovenskih rudnikov na račun bosanskih in srbskih rudnikov. Zakaj pa je ravno slovenski premog zadela usoda, da se ga vedno manj porabi? Največji odjemalec premoga je država, ki rabi premog za železnice, kurilnice, kurjavo v javnih zgradbah, šolah itd. In tukaj tiči drugi vzrok propadanja rudarske industrije v

Sloveniji. Država naroča vedno manj premoga iz slovenskih rudnikov. Morda zato, ker ga manj rabi? Država je v splošnem zmanjšala naročila v l. 1929-34. za 27%, a naročila v Sloveniji je zmanjšala

od 1.020.000 ton v letu 1929
na 483.417 ton v letu 1934

ali za celih 52%! Iz tega pa ni samo razvidno, da se breme onih 27% zmanjšanih naročil ni pravično razdelilo, temveč tudi, da je Slovenija pri državnih dobavah silno prikrajšana! V letu 1935. je država naročila od vseh svojih naročil premoga samo še 25.3% v Sloveniji. V juliju 1935 je vlada sporočila, da se bodo naročila v Sloveniji še zmanjšala za 2.3%, torej na 23.6%. Pošiljale so se prošnje in resolucije v Belgrad, za njimi so potovale delegacije, da preprečijo ponovno znižanje. Sedanja slovenska ministra sta zatrjevala, da se to ne bo zgodilo. Res je bila stvar odložena do 1. novembra 1935. Tega dne pa je stopil v veljavo sklep ministrskega sveta, ki sta ga podpisala tudi oba slovenska ministra, da se znižanje dobav iz Slovenije v nameravanem odstotku (2.3%) izvede. Zaradi teh zmanjšanih naročil so lastniki rudnikov v Sloveniji izjavili, da bodo rudnik v Kočevju ustavili, v Zagorju pa odslovili 400 rudarjev, če ne dobi zvišanih naročil. Zopet romajo prošnje in deputacije v Belgrad.

Kake razloge navajajo odločilni gospodje v Belgradu za tako zapostavljanje slovenskih rudnikov? Prvič, da je slovenski premog neporaben. Strokovnjaki, inženjerji pa povedo, da je celo boljši od onega v Srbiji in Bosni! Drugič, da je predrag... Morda bi to držalo, če bi postavili trboveljski premog kam v južno Srbijo. Dogaja pa se baš obratno. Premog iz Srbije se uvaža v Slovenijo za šole in železnice,

Položaj slovenskih rudarjev

Zgoraj omenjeni razgovor pa ni bil sklican zato, da bi branil koristi lastnikov slovenskih rudnikov — ki so povečini v tujih rokah in roma dobiček iz Slovenije — temveč zato, da se takoj priskoči na pomoč slovenskemu rudarskemu delavstvu, ki se nahaja v nevdržnem položaju.

Domača in zasebna protrošnja premoaga se ni dvignila, prej nazadovala vsled splošne gospodarske krize. Glavni odjemalec premoga iz slovenskih rudnikov — država — pa svoja naročila stalno in znatno zmanjšuje. Bremen te posebne krize rudarske industrije v Sloveniji ne

nosijo lastniki rudnikov, temveč delavstvo. Kljub zmanjševanju naročil hočejo lastniki obdržati svoje dobičke. Zato odpuščajo delavstvo istočasno ko izpopolnjujejo tehniko, nižajo mezde, nižajo število delovnih dni, delavstvo pri delu pa priganjajo k čim večji storitvi pod grožnjo redukcije.

Vedno večje število slov. rudarskega delavstva pada v brezposelnost. V slovenskih rudnikih je bilo zaposlenih leta

1925	12.522	rudarjev
1929	11.158	„
1936	5.800	„

Število delavstva se je torej zmanjšalo v 11 letih za

6.722 ali 54%

Nekateri izmed teh, ki so bili reducirani pred letom 1930. so odšli v druge države iskat dela in kruha, a so se mnogi od njih morali vrniti. Ostali, zlasti oni, ki so zgubili delo po letu 1930, so ostali doma, ker v druge države niso smeli in mogli, ostali so brez dela in kruha, postali so breme svojcem in občinam, prepuščeni samim sebi. A oni, ki še imajo delo, so samo delno zaposleni, na mesec delajo samo 10 do 14 šihitov. Koliko zasluži rudar v 10 šihitih?

kopač	učni kopač	vozač
odtegnejo mu 370 Din	330 Din	277 Din
120 Din	89 Din	68 Din
dobi 250 Din	244 Din	209 Din

In s tem zaslužkom naj hrani in oblači slovenski rudar sebe in družino? Na dan sme porabiti

kopač	učni kopač	vozač
8,30 Din	7,50 Din	6,75 Din

Če ima ženo in 3 otroke pride na osebo pri kopaču 1.50 Din, pri učnem vozaču 1.35 in pri vozaču 1.35 Din.

Zaradi redukcij, zaradi zmanjšanja števila delovnih dni še zaposlenim rudarjem grede izgube na zaslužku v težke milijone. Rudarji so zaslužili leta:

1925	168 milj. Din	1933	79.5 milj. Din
1930	138 milj. Din	1934	77 milj. Din
1931	110 milj. Din	1935	69 milj. Din
1932	89 milj. Din		

Rudarji, ki so zaslužili prej 14—16 tisoč Din letno, zaslužijo sedaj le redko 4—6 tisoč Din. Od dobička, ki ga imajo lastniki rudnika, slovenski narod nima nobene koristi. Zapravljajo ga tujci. Delavski zaslužek ostane doma, deležni so ga kmet, obrtnik, trgovec. Če primerjamo vsakoletno izgubo v primeri z zaslužkom iz leta 1925., dobimo približno

izgubo slovenskih rudarjev na zaslužku tekem 10 let — 7000 milijonov Din manjka celotnemu slovenskemu gospodarstvu.

Naša dolžnost

Rudarji složno zahtevajo od države povečanja naročil premoga iz slovenskih rudnikov.

Rudarji složno zahtevajo, da država spravi v red njihovo pokojninsko blagajno, da bodo šli izmognani in izmučeni starci v pokoj, da bo na njihovo

mesto stopila njihova brezposelna do-rasla mladina.

Tako so povedali delavski govorniki na omenjenem razgovoru.

Stari politiki so se opravičevali in odklanjali odgovornost za svoja dejanja.

Mladí ra so v svojem spoznanju in ljubezni do naroda dejali: T:bovlje so prava podoba Slovenije. Ne samo vse delavstvo, **ves narod mora podpreti boj trboveljskih rudarjev**, ako noče sam dočakati usode slovenskega rudarja.

J. B.

Posnemajte!

Podpisani . . . Vam sporočam, da sem prvo številko Vašega lista prejel. Ker se popolnoma skladam s stališčem, katerega zavzemate . . . sem se odločil, da postanem Vaš redni naročnik in prosim, da mi v prihodnji številki priložite položnico. Vaš list hočem razširjati tudi med svoje znance in Vam pošiljati dopise!

. . . Hotederšica.

Iz notranje politike

V znamenju bližajočega se kongresa JRZ v Belgradu

Shod JRZ v Velikih Laščah.

JRZ je imela v nedeljo 17. maja v Vel. Laščah shod. Na shodu je povedal dr. Krek tudi sledeče:

»Boljša je najslabša vlada, kakor katerakoli vlada, v kateri sedi naš nasprotnik. Mi svojih vlad ne smemo več sami metati zaradi kakšnih lokalnih nezadovoljstev. Vlada je ščit, ki varuje zdravo narodovo ustvarjanje. Lažje je seveda z dr. Korošcem držati sedaj, ko je na vladi, kakor tedaj, ko je bil na Hvaru. Težje zagovarjati naše ljudi, kadar so na vladi, kakor pa tedaj, kadar imamo svoje voditelje zaprte. Bili so časi, ko so bili kmetje in fantje ponosni, ako jih je zaradi zvestobe do voditelja preganjala žandarmerija« . . .

»JRZ med kladivom in nakovalom . . .«

Na banovinski konferenci v Sarajevu je govoril tudi dr. Spaho. Trdil je, da je JRZ vrnila v državo demokracijo in da, v kolikor je ta vrnitev počasna, ni kriva vlada, temveč komunistična nevarnost oziroma preveč levičarski usmerjena opozicija. Rekel je tudi: »Med organiziranjem JRZ smo se morali boriti proti preveč levičarski orientirani strani. Tako smo morali voditi državo k popolni demokraciji in svobodi nahajajoč se med kladivom in nakovalom« (Združeno opozicijo in jugofašisti).

Vsedržavni kongres JRZ bo v Belgradu 1. in 2. junija. Nanj so pozvani člani glavnega odbora JRZ, senatorji in poslanci JRZ, predsedniki in podpredsedniki banovin. odborov JRZ, predsedniki okrajnih odborov in krajevnih odborov onih mest, ki same volijo poslance.

Fašisti, ki nočejo biti fašisti.

Danes ljudske množice, zlasti pa tlačeni narodi, že prav dobro vedo, kaj prinaša fašizem. Zato so fašisti, ki so se še nedavno prav radi postavljali s sorodstvom Hitlerja ali Mussolinija, prisiljeni svojo pravo barvo skrivati. Narodna svoboda jim je še sicer vedno protidržaven pojem, nasproti njej povdarjajo, da je »prvenstveno« »rešiti gospodarstva in socialna vprašanja« in govore celo o demokraciji. Gospod Hodžera n. pr. oznanjuje, da on in njegove borbaške srajce niso fašisti. Na shodu v Dubici si je drznil celo izjaviti: »Borbaš pomeni med ljudstvom boreca za politične svoboščine in ljudsko blagostanje«. — Enake počenja so tudi Ljotić in tovariši. Ali ti gospodje morda mislijo, da narodom Jugoslavije zaradi težkih prilik, ki vladajo nad našim političnim življenjem, ni znana njihova prava barva? Da s »prvenstvom« socialnih vprašanj skušajo razbiti narodne opozicije, ki so glavna ovira fašizma.

Gibanje Združene opozicije

Dr. Milan Gavrilović, voditelj zemljoradniške stranke in član delovnega odbora Združene opozicije je obiskal te dni dr. Mačka. Imela sta daljše razgovore o vprašanjih Združene opozicije. Po vrnitvi dr. Gavrilovića v Belgrad se je vršila v stanovanju Joice Jovanovića konferenca predstavnikov srbskega dela Združene opozicije. Na tej konferenci je dr. Gavrilović poročal o svojih razgovorih z dr. Mačkom.

Zborovanja.

Zadnje čase so imeli mnogo zborovanj zlasti srbski zemljoradniki. Na teh zborovanjih so govorili o programu srbske zemljoradniške stranke, o potrebi kmečke organizacije in o ciljih Združene opozicije. Zborovanja so se vršila v Užicah in okrajih bjelinskem, vršackem, moravskem, iločkem, staropazovskem in mladenovskem. V Užicah je rekel dr. Tupanjanin:

»Danes preživljamo težavne in resne čase. Zaradi tega morajo politiki govoriti po vesti. Danes ni mesta nikaki demagogiji, še manj neiskrenosti. Vi vidite vsak dan, čitate lahko iz časopisnih vrstic, da prihajajo na svetlo vedno nove in nove afere in kar je najhujše, v te afere so zapleteni ljudje, ki so bili v zadnjih vladah.«

V Splitu so imeli konferenco samostojni demokrati. Iz Zagreba so se udeležili Vilder, dr. Krizman in Rade Pribičević. Govorila sta tudi dr. Krizman in Vilder. Po Vilderjevem govoru je prišlo do prerakanja med policijskim zastopnikom in predsednikom konference dr. Leontićem in je bilo Pribičeviću onemogočeno, da bi obdržal svoj govor. (Kakor znano, hrvaški sam. demokrati vodijo čisto drugo politiko kakor pa sam. demokrati v Sloveniji, Kramer itd.).

Kdor ne veruje v demokracijo, tudi v ljudstvo ne veruje . . .

Na konferenci Združene opozicije Šabcu je imel dr. Ikončić odločen govor v obrambo demokracije. V govoru je ostro napadel glavna gromovnika za skrajni jugofašizem — Ljotića in Hodžero. Tiste, ki so ga zaradi njegove vere v demokracijo svarili, češ da bi bila uvedba demokracije Jugoslaviji nevarna, je vprašal: »Če mi ni treba verovati v demokracijo, pomeni to toliko, da mi tudi v ljudstvo ni treba verovati. Vprašam Vas, v kaj naj verujem potem? . . . V naši sredini (namreč srbski. Op. ur.) je polet demokracije presekala vojna. Po vojni so se vsa prizadevanja njenih najboljših in najdoslednejših borcev razbijala na eni strani ob samovoljni raznih činiteljev, na drugi strani pa ob nevednost, temo, nasprotovanje in korupejio . . .«

Za dr. Ikončićem je govoril advokat Žugić iz Belgrada. Zahteval je, naj se ljudstvu resnično vrnejo svoboščine in naj ima delež pri vodstvu države. Kajti to je še edina pot, da se odpravijo vse motnje in zapreke, ki motijo pravilni razvoj državne in ljudske politike sploh. **Interesi skupnosti nujno in neobhodno zahtevajo, da se čim preje izdajo zakoni o volitvah nar. poslancev, zborovanjih in posvetih, zakon o tisku, da bi se na ta način dala ljudstvu možnost svobodnega izražanja. Nadaljne odlaganje tega važnega vpražanja gre na škodo skupnosti in napredka države . . . Bitni interesi države zahtevajo, da se preneha z drobnimi koncesijami preglašovanja in majorizacije . . .**

Shodov Združene opozicije na Slovenskem ozemlju oziroma shodov Slovenske fronte ni bilo. Vsi shodi, katerih so se mogli Slovenci udeležiti, so se vršili na Hrvatskem. Tako n. pr. tudi zadnjič v Dubravi, o katerem smo že poročali. Krivda za to ne leži na somišljenikih Slovenske fronte.

V 16 mesecih . . .

1934.

5. decembra. Abesinci in Italijani se spopadejo pri Ual-ualu, na oazi, ki so jo Italijani vzeli Abesincem.

14. decembra. Italija noče spraviti, zato se Abesinija obrne na Društvo narodov.

1935.

19. januarja. Svet Društva narodov se sestane. Francija in Anglija prosita Abesinijo, naj umakne protest. Italija pravi, da je pripravljena pogajati se po določbah italijansko-abesinske pogodbe iz leta 1928.

18. februarja. Italijanske čete so na poti v Afriko.

17. marca. Abesinija se obrne na Društvo Narodov.

15. aprila. D. N. odloži razpravo o Abesiniji na mesec maj.

25. maja. D. N. išče poravnavo. O Abesiniji se bo razpravljalo šele 25. julija.

25. junija. Idn obišče Musolinija v Rimu in mu ponudi koridor (ozek pas) v Abesiniji.

25. julija. Tajnik angleškega ministrstva izda prepoved prevažanja orožja namenjenega v Abesinijo.

31. julija. D. N. skliče za 4. september sestanek sveta D. N., ki naj preiskuje italijansko-abesinski spor.

16. avgusta. Vrše se pogajanja med Italijo, Francijo in Anglijo — brez uspeha.

31. avgusta. Ruzvelt izjavi, da ostane Amerika nevtralna.

4. septembra. Svet D. N. izjavi, da imata, kar se tiče Ual-uala, prav Italija in Abesinija.

30. septembra. Vojna se prične.

7. oktobra. Svet D. N. enodušno izjavi, da je Italija napadalka in se odloči za sankcije.

18. novembra. Sankcije stopijo v veljavo.

9. decembra. Na prošnjo francoskega zunanjega ministra Lavala se petrolejske sankcije odlože na poznejši čas.¹

1936.

7. februarja. Petrolejski izvedenci D. N. se sestanejo.

1. februarja. Poročilo petrolejskih izvedencv je izdelano. D. N. ne povzame nobenih odločitev.

4. marca. Petrolejske sankcije so odgodene.

2. maja. Neguš beži.

9. maja. Musolini proglasi nasilno priključitev Abesinije Italiji.

Madžarska. Širijo se vesti, da namerava Madžarska vlada odpovedati vojaške točke trianonske pogodbe. (4. 6. 1920 je bila sklenjena v gradu Trianonu v bližini Versaja pogodba med Antanto in Madžarsko, ki se je odpovedala Hrvaški, Slavoniji, Sedmograški in Banatu).

Demonstracij in štrajkov proti vojni in fašizmu

se je letos udeležilo pol milijona ameriških visokošolcev. Lani se je udeležilo sličnih demonstracij samo 184.000.

Listi pišejo:

»Slovenska Zemlja«

15. maja 1936:

... Če pa očitamo današnjim slovenskim zastopnikom v belgrajski vladi, da so na slovenske koristi in potrebe pozabili, imamo vzroka dovolj v dosedanem delu teh gospodov, ki ne morejo izbojevati enakopravnosti Slovincem, katera jim po vseh božjih in človeških postavah pripada. Zato smo krenili na druga pota in si iskali takih zaveznikov, ki hočejo za svoj narod doseči isto, kar hočemo mi Slovenci...“

»Delavska Pravica«

20. maja 1936:

... Živimo v času, ko padajo in se rušijo gospodarske, socialne ograje, ki so dosedaj ločile kmetški stan od delavskega in ta dva zopet od obrtniškega in uradniškega. Vsi ti stanovi, zlasti pa mladina, spoznavajo, kako se živimo v eno ogromno množico, množico delovnega človeka, v en stan, to je stan ljudi, ki si z delom svojih rok in možgan služimo sredstva za borno vsakdanje življenje...“

... Delovni stanovi, kmetje, delavci, obrtniki si morejo iz svojih stisk pomagati le z organizirano stanovsko strokovno borbo...“

... Zato pa imajo tudi naravne pravice: svobodnega združevanja, svobodo govora in zborovanja, svobodo tiska, svobodo strokovno-socialne borbe...“

»Slovenija«

22. maja 1936:

... Glavno vprašanje v naši državi je danes sporazum med narodi glede delitve oblasti in osnove bodočega sožitja, drugo pride potem. Ta sporazum se bo dosegel, samo da pride ljudstvo do svoje besede in nimajo nacionalisti svojih prstov vmes. Zato je za nas Slovence tako važno, da smo si sami edini glede svojih odnosov do obeh drugih narodov in do države. Slovenci smo s svojo neodločnostjo, nejasno in neenotno politiko zanašali samo zmedo v državno politiko in ovirali pravilno rešitev našega narodnega in državnega vprašanja. Kje bi že danes bili, ko bi imeli Slovenci svoj skupen političen program! Zato mora biti naša največja brigada, da se v glavnih vprašanjih sami zedinimo in se združimo v enotno ljudsko voljo...“

... Narod, enkrat blagoslovljen, devetkrat obsojen, kako si živel, kaj si doživel? Tvoja dolga povest je povest o siromaku betežnem, ki vstaja, vstati ne more. Koliko je dolin in kotlin po teh lepih deželah, ne držale bi vse tiste krvi, ki je bila tod prelita; in koliko je bo še prelite. Komaj si stopil na svet, si bil, ti narod sužnjev, suženj med narodi... V curkih je tekla kri iz tvojih žil, napojila je zemljo za več klaster globoko; zato je ta zemlja rodila; in kadar si jedel sužnji kruh, si jedel sam svoje meso in pil svojo kri. Močan si, o slovenski narod! Tisoč in petsto tet krvavisi, izkrvavel nisi...
Iz „Kurenta“

Za glavno slovensko bolnico!

Ljubljanska bolnica ne more izpolnjevati vseh svojih nalog. — Potrebujemo novo bolnico, ki bo slovenska klinika. — Gradnjo naj omogoči država. — Največ zanimanja so do sedaj pokazali delavci.

Obrnil smo se na g. Evg. Ravnarja, načelnika propagandnega oddelka akcije za ljubljansko bolnico. Stavili smo mu nekatera vprašanja o Akciji na katera nam v naslednjem odgovarja:

Zakaj je bila ustanovljena Akcija za ljubljansko bolnico?

Razmere, ki vladajo v ljubljanski bolnici so splošno znane. Ljubljanska bolnica je bila zgrajena pred štiridesetimi leti po takratnih nazorih o bolnicah in za takratne razmere. V štiridesetih letih pa je znanost ogromno napredovala, nakopičile so se skušnje — danes so potrebne drugačne in boljše opremljene bolnice. Število bolnikov je poskočilo od 5 na 28 tisoč. Za toliko bolnikov ni prostora. Pred štiridesetimi leti nismo imeli univerze in nismo tako pogrešali klinike kakor danes. Ljubljanska bolnica bi morala biti osnova slovenske zdravniške vede in biti središče slovenskega zdravstva. Teh nalog danes ne more izvrševati.

Ljubljanska bolnica torej v nobenem oziru ne ustreza.

Torej je vaš namen...?

Da, naš namen je doseči novo bolnico. In sicer novo osrednjo bolnico za vso Slovenijo. Bolnica v Ljubljani ni samo ljubljanska zadeva niti samo nekdanje ljubljanske oblasti. Vršila bo res tudi naloge, kakor jih vrši splošne, praktične bolnice, in bo tako koristila tudi Ljubljani in deželi, ki v Ljubljano gravitira. Toda nova ljubljanska bolnica mora postati slovenska klinika, osnova — kakor sem že rekel — naše vede in vsega našega zdravstva. Zato je naloga vse slovenske javnosti, da se za vprašanje zanima in podpre akcijo.

In dosedanje delo Akcije?

Odbor Akcije, katerega vodi dekan medicinske fakultete dr. Šerko in v katerem so zastopani najodličnejši zdravniki in medicinski strokovnjaki, je predvsem sistematično obdelal nekatera osnovna vprašanja. Strokovnjaki so v pravih razpravah dokazali, da mora nova bolnica biti

klinika,

t. j. bolnica, ki bo zgrajena v takem obsegu, da bo lahko sprejemala težko obolele bolnike iz vse Slovenije, in bo tako opremljena, da bo koristila slovenski znanosti in izpopolnila slovensko univerzo.

G. dr. Gerlovič je zelo prepričevalno dokazal, da mora nova bolnica biti

res nova bolnica, nova stavba.

S krpanjem stare bolnice ali celo preurejanjem starih stavb (šentpeterska vojašnica) ne bomo nikdar rešili nalog, katere nam stavlja skrb za zdravje naroda in hotenje, da smo deležni napredka človeštva. Zanimivo je, da krpanje in preurejanje tudi gospodarsko ne bo imelo smisla. Bilo bi drago in še ne bi imelo pravega uspeha.

Strokovnjaki soglašajo tudi v tem, da mora stati nova bolnica na vsak način

na drugem mestu,

kakor pa stoji sedanja. Dosedanji prostor v nobenem oziru ne odgovarja. Iz higijenskih razlogov bo morala nova bolnica stati na popolnoma drugem kraju, kje v bližnji okolici Ljubljane.

O teh zadevah je Akcija informirala tudi že g. bana in ljubljanskega župana. G. ban je obljubil Akciji vso naklonjenost in podporo.

In sedaj?

In sedaj hočemo seznaniti vso slovensko javnost z ugotovitvami naših strokovnjakov. Naj se slovenska javnost izrazi o tem vprašanju, naj pove, kaj hoče. Potrebujemo tudi sredstva...

Sredstva? Ali mislite sredstva za gradnjo bolnice zbirati?

Ne! In prav, da ste me na to spomnili. Marsikaterega, ki je pridobival članke in nabiral članarino, so zavrnil, češ: „Še za to bomo dajali denar! Država naj plača!“ Tudi Akcija stoji na tem stališču, da je predvsem naloga države, da nosi stroške. Mi s tem za trdno računamo. Akcija hoče dati iniciativo, hoče vprašanje vsestransko predelati in z njim seznaniti vso slovensko javnost. In za to potrebuje sredstva.

Kakšni so vaši načrti? Kakšen je bil do sedaj odziv?

V javnosti in med ljudstvom velik. V odboru so ne samo najodličnejši zdravniki in medicinski strokovnjaki, ampak tudi zastopniki kulturnih delavcev, delavskih, ženskih in dijaških organizacij. Vse delavske strokovne organizacije in vse prosvetne zveze brez razlike prepričani sodelujejo v propagandnem odseku. Zanimivo je, da se je prav delavstvo najbolj živahno odzvalo. Akcija prejema pisma in resolucije od raznih delavskih organizacij, polnih priznanja in izpodbude. Delavstvo „Saturnusa“ pri Ljubljani n. pr. obljublja, da bo „delavstvo pri tej akciji storilo svojo dolžnost“. Iz Črnomlja pa pišejo, „da so delavci in kmetje v Beli krajini pripravljani, da pomagajo akcijskemu odboru po svojih močeh... Mi bomo brošurico „Ljubljanska bolnica“ razpečali v vsako gorsko vas.“

Kako bi torej ne imeli zaupanja v uspeh svojega dela?

*

Z Jesenic smo prejeli naslednji dopis, ki kaže, da je misel Akcije našla tudi na Jesenicah plodna tla. Povsod bi morali posnemati Jesenice! Dopis se glasi:

Prejšnji teden so se stali predstavniki in delegati vseh jeseniških in javniških delavskih, stanovskih, kulturnih in humanitarnih društev in ustanov. Razpravljali so o skupni akciji za razširitev ljubljanske bolnice in za zgraditev omrežja bolnic po Sloveniji. Imenovano akcijo so vsi navzoči pozdravili in pripoznali za prepotrebno in so tudi sklenili, da bodo to akcijo propagirali in povsod razširjali zahtevo po odpravi te kulturne in socialne sramote z našega narodnega telesa.

Razveseljivo je, da so se tej akciji pridružila vsa tukajšnja društva in ustanove. To je tudi nujno potrebno, če iskreno želimo tej akciji uspeha.

Sklenjeno je bilo, da se v najkrajšem času skliče javno zborovanje, da se tako informira in zainteresira za to zadevo vsa javnost Jesenic in okolice.

Jesenice, 21. maja 1936.

Zanimivo predavanje g. docenta Tomšiča

V društvu slušateljev juridične fakultete je v petek, 22. t. m. predaval univ. docent dr. Ivan Tomšič o reformi Zveze narodov. Predavatelj je najprej podčrtal velik pomen in poslanstvo te mednarodne ustanove, ki ji danes pripada naloga, da obvaruje narode nove vojne. Žal, Zveza narodov danes ni toliko močna, da bi to poslanstvo v polni meri izpolnjevala. V italijansko-abisinskem sporu se je njena slabost spet pokazala. Napadalnost Japonske, Nemčije in Italije v prvi vrsti ogražajo mir in ovirajo Zvezo narodov, da bi ZN mogla izvajati svoj odločilni vpliv. Nato je predavatelj pregledno prikazal vse probleme, ki se v tem položaju pojavljajo v stremljenju, da postane Zveza narodov res ustanova, kakršno si narodi želijo. Kajti narodi nočejo vojne in zlasti naloga mladine je, da z vsemi svojimi silami dela za mir. Kajti mladina je tista, ki mora v vojni v prvi vrsti trpeti težke žrtve in bremena vojne.

V debati, ki je sledila toplo sprejetemu predavanju, so slovenski študenti izrazili svojo vdanost ideji miru. Poudarili so, da je prvi pogoj za ohranitev miru demokracija, ki mora vladati v posameznih državah in narodih. Le na demokratičnih osnovah more sloneti mirovna funkcija Zveze narodov. Prva pot k temu je danes dosledno vodenje mirovne politike, kar zahteva, da države, ki same ne pripravljajo vojno, ne sodelujejo z napadalnimi državami. To morejo doseči narodi sami, ki morajo organizirati javno mnenje, s katerim bodo lahko odločilno vplivali na notranjo in zunanjo politiko svojih držav. Žal, se je pokazalo to javno mnenje prav za abisinske vojne celo v demokratičnih državah neorganizirano, pri nas ga pa sploh ni bilo. V tej zvezi se je poudarila važnost demokracije in njenega izraza — javnega mnenja za Slovence, katerih narodni obstoj je zagotovljen le s tem, da se stro vse imperijalistične in fašistične vlade, ki nas obkrožajo.

Ob koncu se je sklenilo, obnoviti Akademski klub za Zvezo narodov in Društvo za proučevanje mednarodnih problemov, ki sta pred leti že obstajala na slovenski univerzi. S to obnovitvijo naj slovenski študenti izrazijo svojo odločnost braniti mir in se s tem pridružiti miroljubni mladini vsega sveta, obenem pa ustvariti slovenskemu narodu v svobodni mednarodni skupnosti mesto, ki mu gre. Seveda bo ta obnovitev samo prvo dejanje na tej poti in slediti mu bo moralo sodelovanje vsega slovenskega naroda.

Stanje zdravnikov-mazačev na svetu je objavila higijenska sekcija Društva narodov. Takih „zdravnikov“ (homeopatov) je največ v Nemčiji, kjer jim je delovanje dovoljeno še po zakonu iz leta 1870. V prvih letih se je prijavilo takih zdravnikov 670, v letu 1930. pa jih je bilo že 12.942, med njimi 3904 žensk.

Kaj prinaša slovenskemu kmetu gibanje Gospodarske Sloge?

Osamosvojitve slovenskega kmeta — Položaj kmeta — Kmet naj odloča o svoji organizaciji — Skupen boj delavca in kmeta

Videli smo, kako je vzrasla in se narasla hrvaška Gospodarska Sloga. Poznamo njene cilje, sredstva in doseganje uspehe. Vemo, da je hrvaški kmet moral seči po tej svoji samopomoči, če je hotel živeti še naprej. Za nas Slovence, zlasti pa slovenske kmete pa se pri tem postavlja vpraša-

nje: ali mora in more tudi slovenski kmet ustvariti tako vsenarodno gospodarsko organizacijo, ki bi postala hrbtenica gospodarske organizacije slovenskega kmeta in uspešno orožje v njegovem boju za osamosvojitve.

Ali so tudi na Slovenskem enake razmere kot so one, ki so tirale hrvaškega kmeta k samopomoči?

Slovenski kmet je danes tudi v gospodarstvu tak tlačan kot hrvaški. Njegove potne srage nosijo drugim bogate obresti. Tudi na telesu slovenskega kmeta so se zaredili nepotrebni, toda dobro organizirani špekulanti in prekupčevalci. Ti organizirani drugi tudi določajo cene njegovi živini, pridelkom in njegovim žuljem. Nihče ga ne vpraša: Koliko truda in stroškov si imel s tem volom ali kravo? Koliko moraš zaslužiti, da si lahko kupiš najpotrebnejše za gospodarstvo in družino? Ne. Kmet ne sme kalkulirati kot trgovec ali industrijalec. Prodati mora kot mu drugi odločijo. »Vesel« mora biti, da sploh proda, ker rubež grozi. Ali ni tudi za slovenskega kmeta zapisalo glasilo hrvaške Sloge: »Kot je moral pred odpravo tlače delati in molčati in dajati najboljši del svojega dela graščaku, tako tudi danes kmet koristi s svojim delom mnogo bolj vsem

drugim kot samemu sebi.« To ugotovitev bi popravili morda samo v toliko, da danes kmet ne daje samo desetine od plodov svojega dela, temveč vse...»?

Poglejmo dalje. Slovenski otroci v Trbovljah stradajo, saj oče ne zasluži za enega člana družine na dan niti enega dinarja. Otroci haloških viničarjev in belokranjskih kočarjev propadajo od stradanja in pomanjkanja. Tudi na Slovenskem niso redke povodnji in suše. Takrat ni semenskega žita, ne pomoči od nikoder. Slovenska mesta so se obdala pred slovenskim kmetom s srednjeveškim obzidjem mitnin, taks, tržnin, veterinarskih pristojbin in podobnih domislekov na račun kmeta. Ali ni nujno, da izanski in barjanski kmet posnema hrvaškega in njegov boj proti mitninam in taksam v Brodu, Petrinji, Novi Gradiški i. t. d. Ali bo drugače padlo srednjeveško ljubljansko obzidje?

Tudi slovenski kmet mora seči po samopomoči

Vsi vemo za stradanje trboveljskih in haloških otrok. Ali ni nujno, da jim priskočimo po hrvaškem vzgledu na pomoč? Prekmurski sezonski delavec je brez zaščite kot kitajski kuli. Leta in leta se prevaža v živinskih vagonih na sramotno garanje v Slavonijo. Če se ponesreči, pade v breme občin ali pa mora beračiti. Od posredovanja dela v Franciji žive razni posredovalci, ki za »pare« tudi bogatejše spravijo ven. Reven prekmurski kmet, ki so ga pri agrarni reformi opeharili, tudi tukaj nima sam nikake kontrole. — V Slav. Požegi sta štrajkala skupaj s pomočjo Sloge hrvaški kmet in delavec. Kmet je v tem boju delavcu, ki je ostal brez hrane, z živežem pomagal. Ali ni dolžnost, ki jo narekujejo skupne koristi, da tudi slovenski kmet trboveljskemu delavcu pomaga, kadar se bori proti posledicam zapostavljanja slovenskih rudnikov, za svoje in svojih otrok življenje? Tudi za Slovence velja načelo: »Svoji k svojim«. Danes prodaja prekmurski kmet pšenico pod vsako ceno raznim špekulantom ali je pa sploh ne more prodati. Jeseniški delavec pa dobi samo pšenico in moko — vojvodinskih veleposestnikov. Od prekmurske

se razlikuje samo po tem, da jo Jeseničan kupi mnogo dražje, kot bi jo lahko od prekmurskega kmeta.

Vse to in še mnogo tega mori danes slovenskega kmeta. Tudi za njega je nujno, da si ustvari tako organizacijo, ki bo v boju proti takim razmeram zbrala vse slovensko kmečko ljudstvo. Nujno mora odstraniti in narediti nepotrebne vse one »druge«, ki se na njegovih dobrinah redé in ki celo določajo, koliko so vredni njegovi žulji. Nujno je, da seže tudi slovenski kmet po samopomoči. Ustvariti si mora tudi sam vsenarodno, trdno gospodarsko skupnost.

Razmere na Slovenskem pa so tudi v mnogóčem drugačne od hrvaških. Slovenski kmet danes ni organiziran v enotni politični organizaciji kot hrvaški. Hrvaška Sloga zato slovenskega kmeta uči, kakega pomena je sloga kmetov v boju za izboljšanje lastnega gospodarskega položaja. Kaže pa tudi, kako ogromen pomen ima lahko trdna gospodarska organizacija kmetov za narodno skupnost, zlasti pa za narod, ki se bori za svoje pravice, za enakopravnost. Trdni gospodarski organizaciji tujega gospodarja, ki jo podpira še politična moč, je postavil tlačeni kmet svojo že-

lezno gospodarsko organizacijo, hrbtenico svoje politične organizacije.

G—b—

(Konec prihodnjič.)

Minimalna mezda po vladnem načrtu

Delavske mezde so v zadnjih letih silno padle. Danes večina delavskih družin ne zasluži niti toliko, da bi se mogle zadostno hraniti. To stanje je tudi pri nas izzvalo potrebo po uzakonitvi minimalnih mezd. Država naj določi mezde, ki bodo zadoščale, da se delavska družina preskrbi z vsem potrebnim za človeka dostojno preživljanje. Država naj tudi določi in pazi, da ne gre noben podjetnik pod to mejo.

Ministrstvo za socialno politiko je objavilo načrt uredbe o minimalnih mezdah in ga dalo v pretres Delavskim zbornicam. **Minimalna mezda mora po tem načrtu uredbe biti tako visoka, da lahko zadovolji minimalne potrebe delavstva, obenem se pa mora ozirati tudi na plačilno zmoglost gospodarstva.** Posebni odbor, v katerem so banov pomočnik, načelniki nekaterih oddelkov na banovini ter 3—5 zastopnikov delavcev in nameščenecv in enako število zastopnikov podjetnikov, zbira podatke o potrebah delavstva v posameznih krajih in strokah. Na podlagi zbranega materiala stavi banu predlog o višini najnižje mezde za banovino. Na tej podlagi objavi potem ban v Službenem listu minimalno mezdo. Ta velja nato eno leto. Le če se razmere že med letom bistveno spremenijo (draginja, kriza), lahko ban minimalno mezdo spremeni. Vloga bana spominja na vlogo hitlerjevskega mezdnega komisarja v Nemčiji, ki tudi na podlagi mnenja posebnega odbora določa vsakokratno minimalno mezdo.

To so v kratkem določbe, ki urejajo, kako se določajo minimalne mezde.

Nezadostna je opredelitev minimalne mezde. Načrt uredbe zahteva, da se upoštevajo pri določanju min. mezde minimalne življenske potrebe delavstva in plačilna sposobnost gospodarstva. Podjetja lahko to sposobnost vedno prikažejo z lažnimi bilanci in v najslabši luči. V naši državi je določen eksistenčni minimum na okroglo Din 600.— mesečno za osebo. Vsa podjetja v državi s TPD na čelu bodo dokazovala, da takih mezd ne zmorejo. Odbor za določanje minimalnih mezd bo moral njihove podatke upoštevati, vpogleda v pravi položaj podjetja pa nikdar ne bo mogel dobiti. Posledica bodo minimalne mezde — pod minimumom.

Načrt uredbe dalje ne predvideva, da mora **enako delo do-**

biti enako plačilo in ne izenačuje mezd delavk z mezdami delavcev. Ta uzakonitev je pri današnjem nezaslišano nizkem stanju mezd delavk nujna potreba. Dokler bodo mezde delavk nižje, bodo resnične minimalne mezde mezd delavk. Mezde delavk bodo vedno pritiskale na mezde delavcev. **Zato je tudi v interesu delavcev samih, da se ta razlika z zakonom prepove.**

Kakšni bodo učinki zakonite ureditve minimalne višine delavskih mezd? Uredba določa, da se mezde, ki bodo v veljavi na dan, ko stopi uredba v veljavo, ne smejo znižati. To znižanje more odrediti le ban. Dejansko se bodo mezde ustalile na neki povprečni meri, tako da bodo najvišje mezde na to povprečno višino padle, najnižje se bodo pa nekoliko dvignile. Podjetja, v katerih se bodo mezde dvignile, bodo skušala režijske stroške znižati z **redukcijami** delavcev in racionalizacijo podjetij, kar je stalna posledica vsakega zvišanja mezd. **Takih redukcij uredba ne prepoveduje** in tudi ne uvaja kontrole nad racionalizacijo podjetij, kakor jo poznajo moderne države n. pr. Čehoslovaška. Spričo teh dveh bistvenih nedostatkov načrta uredbe postaja korist, ki jo bo delavstvo imelo od uzakonitve najnižje dovoljene stopnje mezde, dvomljiva ter je potrebno tozadevno temeljita poprava uredbe. **Prepoved redukcije v taki uredbi je nujno potrebna**, če hoče uredba doseči cilj, ki ga ima, namreč zboljšanje delavskih življenskih pogojev.

V svojih izpreminjevalnih predlogih ni Delavska zbornica predlagala nobenih izprememb v goni nakazani smeri. To bo morala popraviti.

Načrt zakona o minimalnih mezdah pa ne določa samo, kako velika naj bo minimalna mezda. Vsebuje še celo vrsto drugih določb, ki še manj odgovarjajo potrebam delavcev. O njih bomo spregovorili drugič.

Mezde delavcev v Jugoslaviji

so se zmanjšale napram l. 1930. za 1 milijardo dinarjev letno, a delavci so kot celota zaradi zmanjšane števila zaposlenih izgubili samo v mezdah 2 milijardi dinarjev.

Mezde po 8 dinarjev

dnevno ima 70.117 delavcev v Jugoslaviji, 250.000 delavcev pa ima dnevni zaslužek od 8 do 24 dinarjev dnevno. Za vzdrževanje golega življenja navadne tričlanske delavske rodbine je potrebnih dnevno 1700 g kruha, 650 g mesa, 105 g masti, 191 g sladkorja, 1240 gramov sočivja in 900 g mleka. Vse to stane dnevno 28.24 Din.

Povečanje števila prebivalcev

na zemlji znaša za zadnjih 100 let 250%. Leta 1800. je bilo 600 milijonov prebivalcev, danes pa je na svetu 2 milijardi 8 milijonov prebivalcev. Porast proizvodnje živil pa je še večji. Po računu nekaterih znanstvenikov je dana možnost proizvodnje živeža za še sedemkrat toliko prebivalcev, kolikor jih je sedaj na svetu.

Naše proslave

Mnogo je društev, ki nimajo odra, pa čutijo potrebo, da bi poleg predavanj vršila svojo prosvetno nalogo tudi na umetnostnem področju. Tem priporočam prireditve proslav, ki pa seveda ne smejo biti po stari navadi dolgočasne, razbite v govor, deklamacije, petje itd. Zato predlagamo nov način, ki se je pri društvih, katera so ga že preizkusila, dobro obnesel.

Vzemimo kot primer Aškerčev proslavo. Proslava naj bo enotna, ne razbita v posamezne »točke«. Zato je najprimernejše, da je za ves večer en govornik, njegov govor pa povezan z recitacijami Aškerčevih pesmi. Za mizo sedi govornik in okoli njega recitatorji (oni, ki prednašajo pesmi). Govor je sestavljen tako, da pove najvažnejše o Aškercu. Govornik govori, ob primernem mestu prestane, sledi prvi recitator s svojo pesmijo, potem nadaljuje spet govornik, med njegovim govorom ob primernih mestih prednašajo (čitajo) recitatorji razne Aškerčeve pesmi. Pesmi morajo biti primerno izbrane, govor in recitacije morajo tvoriti smiselno celoto. Konča naj po možnosti govorski zbor, to je, govorniki in recitatorji, ali še več ljudi, prednaša skupno kakšno posebno učinkovito pesem. Če ima društvo na razpolago pevski zbor, lahko tudi ta sodeluje z uglasbenimi Aškerčevimi pesmimi v okviru celotnega sporeda. (Gradivo za Aškerčev proslavo ima »Aškerčeva čitanka«. Izbrane pesmi Antona Aškercu. Uredil in uvod napisal dr. Ivan Prijatelj.)

Na tak način se dajo prirediti proslave naših pesnikov in pisateljev, n. pr.: Aškerčeva proslava, Cankarjeva proslava, pa tudi umetnostni večeri z drugo vsebino, n. pr. Večer delavske pesmi itd.

Poročajte o svojih proslavah!

Anton Aškerc, pesnik stare pravde

Dne 9. januarja t. l. je poteklo osemdeset let od rojstva Antona Aškercu. Sin revnih staršev iz Globokega pri Rimskih toplicah je s podporo svoje tete hodil v celjsko gimnazijo, pozneje stopil v mariborsko bogoslovje, postal duhovnik, kaplanoval po manjših krajih na Štajerskem, l. 1898 stopil v pokoj in dobil službo mestnega arhivarja v Ljubljani, ki jo je opravljal do svoje smrti 10. januarja 1912.

Za tem, po zunanjih dogodkih skromnem življenju, pa se skriva toliko bogatejše notranje življenje pesnika in borca, ki mu sovraštvo in nasprotovanje nista zlomila peroti.

Aškerc je spoznal čas in položaj slovenskega ljudstva. Njegove pripovedne pesmi v narodnem duhu to kažejo. To ni več pripovedovanje graščaka, ki gleda skozi okno kmeta pri delu, in se mu zdi delo na polju nekaj nad vse lepega in prijetnega. Aškerc je videl trpljenje svojega ljudstva in je kmalu spoznal velika socialna nasprotstva. Tako nam je vzrasel prvi slovenski socialni pesnik. Aškerc je videl težke socialne razmere svojega ljudstva in se je uvrstil med bojevnike, ki so sprejeli socialno vprašanje kot svojo zadevo in iz prsi se mu je izvila težka obtožba. Toda ta obtožba ni v plamtečih besedah, ne, Aškerc razgrinja dejstva, dejstva, ki povedo več kot še tako dobro mišljene besede. Ta dejstva podaja jasno in preprosto, da je resničnost še pretresljivejša.

Največja njegova socialna pesnitev je »Stara pravda«, deset pesmi o velikih kmečkih uporih v letih 1515 in 1573. Sprva je tožba, ki ne pozna rešitve:

„Moj oče tlačan, jaz tlačan,
ti sinko boš v robstvo vkovan!
Tlačani na svet se rodimo —
tlačani ga spet zapustimo...“

Toda preko vere v kralja Matjaža, preko poti k cesarju na Dunaj, ki naj pomaga, preko neuspehov vseh prošelj, zagori veliki kres — slovenski punt 1515. — Kmetje so premagani, toda spomin na knežji kamen, na nekdanjo svobodo, na staro pravdo, jih zopet dvigne. L. 1573. je drugi upor slovenskih in hrvaških kmetov, ki jih pa premaga združena plemiška in cerkvena gospoda. Turoben je konec, ko vodjo upora, Matija Gubca z zasmehovanjem kronajo na razbeljenem tronu z razbeljeno krono in mu dajo razbeljeno žezlo v roko:

„Na tronu Gubec kralj sedi,
z mrtvaškim glasom govori:
„Kot kralj danes prvič gledam vas,
vi zadnjič slišite moj glas!...
ves narod kronan si z menó,
s kraljevo venčan si častjó...
O naš veliki petek sam!
Kdaj vzkresne stara pravda nam?...
Za njó duh moj vas spremljaj v bran!
In — pomnite današnji dan!““

Od neposrednega opazovanja svojega ljudstva preko socialnih pesmi se je povzpел Aškerc do samostojnega in svobodnega mišljenja, ki se ni dalo ukleniti v take ali drugačne paragrafe. Hodil je samostojno svojo pot, brez ozira na levo in desno, proti zatiranju in nazadnjaštvu se je boril kot apostol in glasnik svobode, ki ga navdaja vera v zmago svoje ideje:

„Glej, tam za goro — tam se nekaj sveli!
Nebo skrivnostno že se tam žari...
Tam zarja nova, jutro dobe nove,
svobode solnce tam se že rodi! —“

Z.

Naš oder

Izbira iger

na naših odrih je še marsikje premalo smotrena in premalo primerna sedanjemu času. Izginile so sicer skoro popolnoma stare viteške igre, ki se dogajajo v »junaškem« srednjem veku in ki so v jedru le sredstvo, da zapirajo ljudstvu pogled v sodobno življenje. Toda na njih mesto so stopile večinoma omladne ljubavne zgodbe iz nekega namišljenega lepega meščanskega življenja ali pa burke, ki skrbne mnogokrat za smeh prav na račun »neumnega kmeta«, »nerodnega hlapca« itd. Toda odri po naši zemlji se morajo zavedati svojega poslanstva in morajo postati izraz hotenja ljudskih množic. In ne samo to: v mnogočem prav odri lahko vodijo. Za to pa je potreben smotreno izbran spored.

Dasi je izmed starejših iger le malo primernih, bomo v vsaki številki obdelali po eno, danes pa površno pregledali, kaj že imamo Slovenci ustvarjenega.

Večjim odrom pod spretnim vodstvom je dostopen Ivan Cankar, posebno njegova drama »Kralj na Betajnovi«, o kateri smo v 1. številki natančneje spregovorili. V poštev prihajajo tudi ostale njegove drame in komedije, posebno: »Jakob Ruda«, »Hlapci«, »Za narodov blagor«. Igrajo jih pa naj le odri, ki bodo zmogli dostojno in velikega pisatelja vredno uprizoritev. (Cankarjeve drame dobite v Cankarjevih zbranih spisih, ki jih izdaja Nova založba v Ljubljani.)

Kmečkim in delavskim odrom je enako dostopen Cankarjev »Hlapec Jernej in njegova pravica«. To povest je dramatisiral Milan Skrbinšek (izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani). V tej svoji preprosti obliki najde lahko pot na vsak oder. Drugo dramatisacijo je priredil Ferdo Delak (izdala Cankarjeva družba v Ljubljani). Ta dramatisacija je težje uprizorljiva, ker zahteva govorske zbere in uporabo skioptičnih slik.

2 Prežihov Voranc

Jirs in Bavh

(Ponatis po neodvisni slovenski reviji »Sodobnost«).

„Ne izpusti, za božjodelj, ne izpusti!“ je vpila mati in se je vrgla z vsem telesom na brano, da bi otežila beg. Pod njeno težo se je brana zasajala v zemljo in junca sta se kmalu zasopla ter obstala z obupanimi, krvavimi očmi:

„... Ali ni izgleda, ali ni rešitve!“ se mi je zdelo, da berem v teh raztajanih očeh.

Ko je bil prvi upor premagan, zlomljen pod udarci in z vabami zapeljivih besedi, sta se junca polagoma začela udajati usodi. Sem pa tja je upor proti jarmu, proti okovom še vzplamtel; skušala sta preskočiti oje, ki ju je oviralo, ali teža vprege, pa žgoči udarci in prigovarjačo, enozvočno in mamljivo doneče besede so te izbruhe kmalu zadušili. In čez dober teden sta junca kot mlada, zdaj že

krščena voliča že stopala v vpregi, mirno nosila jarem ter se udala usodi.

Ko sta bila ukročena, sem jih dobival jaz v roke. Odkraja sta bila še šibka, neutrjena, križa sta se jima zvijala, mišice so škripale in pokale in noge so se trudno, drgetajoče premikale. Iz njunih teles se je kadil vroč znoj, klobase od udarcev so zatekale, oči izstopale iz jam, gobci se penili. Vsak dan pa sta vedno vztrajneje vlačila, se vedno trdnejše in zanesljiveje prestopala.

Bila sta mlada, šibka, plaha jetnika, ali najhujše je bilo prestano, zdaj sta se morala le še navaditi.

Dokler sta bila še slaba, je bila ral neprijetna. Ko pa sta se utrdila, zrastle in postala brazdi popolnoma kos, je bila gonja pravi užitek. Vola sta že sama poznala brazdo, razumela oračeve klice in meni ni bilo treba paziti na nič, razen na sukanje na vozarah. Takrat sem se udajal svojim mislim, zatopljen koračil pred brazdo,

prisluškoval tutujanju grlic v gozdu, potapljal se v prelivanje barv in senc, prisluškoval zvonjenju pobočij in slemen. V svoji zamišljenosti sem se spozabljal ter se neverjetno oddaljeval od vprege, dokler me oče ni začel:

„Ali greš v Celovec?...“

Kadar smo počivali, je oče ponavadi trosil gnoj. Drugod je bilo to žensko delo, ali pri nas je bila mati sama pri hiši in ni utegnila. Za to pa je bil še drugi vzrok.

Naša zemlja je bila gladovna in gnoja je vedno primanjkovalo. Sicer najemnike po navadi dolžijo, da gnojenju ne posvečajo dovolj pazljivosti in da stremijo predvsem zatem, da izbiijejo čimvečji pridelek. To pa je le gola gruntarska obrekljivost, kajti pri nas je bil gnoj tako čislan kakor kruh. Imenovali smo ga črni blagoslov in v naše otroške duše se je njegov pomen vtisnil z nič manjšo skrivnostjo kakor pa pomen hostije. Za steljo je bila pri nas trda, ker grofi niso pustili klestiti, tudi živine smo imeli pre-

malo in umetnega gnoja nismo zmogli. Zato smo gnojili le plemenitejšim setvam, rži in pšenici, nikdar pa ovsu. Zato je oče tudi sam lastnoročno trosil gnoj, da bi vsako betvico enakomerno uporabil.

Ob vsaki setvi je opominjalo:

„Gnoj, gnoj, gnoj...“

Z zavistjo in z bolečino v srcih smo zrlili na sosesko, kjer se je po njivah kar trlo gnojnih kupov, dočim so pri nas komaj drug drugega doklicali.

Ako se je vol usral na vozarah, smo planili po odpadku in ga previdno spravili na njivo. Brez premisleka smo z golimi rokami prenašali še tople živinske odpadke. Nikdar nismo opravljali potrebe v gozdu, ampak pazili, da pride tudi to rasti v korist.

„Gnoj, gnoj, gnoj...“

Tako je dihlo iz žit in polj.

Tako je zrlilo iz očetovih in materinih oči in razoranah lic, kadar sta se v nedeljo popoldne vrnila od žitnega oglada.

Večji odri lahko sežejo tudi po dramati »Celjski grofje«, ki jo je napisal Bratko Kreft (izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani). Okoli usode mlade plemkinje Veronike Deseniške, ki jo ubijejo na celjskem gradu, je spleteno dogajanje, ki nam z zgodovinsko resničnostjo kaže čas propadanja plemstva, razvoj meščanstva in kritik trpečega kmeta.

Lažja stvar je vesela igra »Detektiv Megla«, ki jo je napisal Jože Kranjc (izdala Založba

Drama v Ljubljani). Ta komedija strelja z ostrimi puščicami v politično življenje najbližje preteklosti in je še vedno za naše razmere potrebno zdravilo. Igra ni težko uprizorljiva in jo priporočamo vsem odrom.

To je le površen pregled, s katerim smo hoteli samo opozoriti na nekatere igre. Skušali bomo ta spored čim bolj izpopolniti, o posameznih, danes navedenih igrah pa prihodnjič obširneje.

Književniki za slovenski jezik in kulturo

Slovenski, hrvaški in srbski pisatelji in pesniki, organizirani v PEN-klubih, mednarodnem društvu književnikov, so imeli dne 20. maja skupno sejo v Zagrebu. Slovenski književniki so predložili naslednjo resolucijo, ki so jo sprejeli tudi hrvaški in srbski pisatelji:

„Da se v prihodnje izognejo vsaki možnosti medsebojnega nesporazuma, ugotavljajo trije jugoslovanski centri PEN-kluba, zbrani dne 20. maja l. 1936. na medklubskem sestanku v Zagrebu, da soglasno priznavajo slovenski kulturi, književnosti in jeziku vse pravice do samobitnega obstanka in vso potrebo, da se jim ustvarijo pogoji za nemoten svobodni razvoj.“

Poleg te resolucije so sprejeli še dve drugi: v eni ugotavljajo težki položaj književnosti in zahtevajo od države in samoupravnih teles podpore, v drugi pa poudarjajo, da je svoboda književnega delovanja nujno potrebna in zahtevajo, da se tudi pri nas zagotovi svoboda umetniškega delovanja.

Važnosti teh resolucij ni potrebno posebej poudariti. Značilno za razmere v naši državi je, da so se morali slovenski, hrvaški in srbski književniki z resolucijo zavzeti za samostojen slovenski jezik, ki nam je že po ustavi zagotovljen, in ki bi ga nekateri pregoreči unitaristi radi ponižali na plemenski „dialekt“.

Borba proti jeziku tujega naroda je zločin

Bivši rektor monakovske univerze profesor dr. Karl Fosler, je te dni v Belgradu predaval. Predavanje, ki je bilo za belgrajčane gotovo zelo zanimivo in koristno, je nosilo naslov: Narodnost in jezik. Predavatelj je zlasti poudarjal nevarnost vsiljevanja nekega jezika drugim narodom (tlačnim oziroma manjšinam), ki ima na vsak način kvarne posledice in deluje ravno nasprotno kot pa to tlačitelji žele. Da vsak narod goji svoj jezik je popolnoma razumljivo in potrebno. Nikakor ga pa ne sme vsiljevati drugemu narodu. V tem vidi predavatelj veliko škodo ravno za tlačitelja. Tako so n. pr.

ruski imperialisti za časa carske Rusije naredili veliko napako, ker so zatirali poljski jezik. Šele v času zatiranja so Poljaki resnično vzljubili svoj jezik in iz njega črpali glavno moč v borbi proti tlačiteljem. „Kadar neki narod začne misliti na svoje prednike, na svoje pregovore in knjige, takrat pride do pravega spoznanja, kaj ima v svojem jeziku in kaj njegov jezik za njega pomeni... Jezik je treba čistiti, ne se pa boriti proti jeziku nekega drugega naroda, ker bi to bil zločin proti njegovemu duševnemu razvoju.“ Upamo, da je nemški profesor s svojimi nasveti o čiščenju jezika med srbskim po-

slušalstvom naletel na ugoden odziv. Kot Slovenci pa želimo še bolj, da bi prodrli tudi v drugem pogledu, namreč da se drugim narodom ne da vsiliti tuj jezik in da

mora vsak tak poizkus naleteti na odločen odpor tako dolgo, dokler se ne odstrani vsaka možnost, da bi ga sploh kdorkoli mogel izvajati.

Belgrajski kavarnar za elito

Belgrajska »Pravda« z dne 10. 5. t. l. poroča:

»V belgrajsko kavarno »Ruski Car« je vstopil neki dan neki inženjer in naročil kavo. Toda zakupniku kavarne g. Ljudevitu Ratzu se je zdelo, da gost nima dovolj čiste kravate in zato je z ozirom na razkošno opremo in fine goste v lokalu prepovedal, da se gostu z umazano kravato servira kava. Ob tej priliki je dobil zaušnico. 26. marca t. l. je stopila v kavarno bivša garderobierka pri »Ruskem Carju« ga. Marija Mrčić, sedla za mizo in naročila kavo. Ker je bila v obleki in v plašču, ki ne odgovarja elegantni okolici, je g. Ratz prepovedal natakarnjem, da ji postrežejo. (Pri tem je g. Ratz uporabljal žaljive izraze.)«

Ga. Marija Mrčić je tožila kavarnarja Ratz za žalitev in klevet in 9. t. m. je bila razprava.

«Tožiteljico poznam, se brani obtoženi, ker je bila prej garderobierka v mojem lokalu. Poleg tega je nadzirala tudi stranišča. — G. Ratz se namrdne. — Drugi gostje bi čutili odvratnost radi njene prisotnosti. Elita ne želi take družbe. — Niti po stanu, niti po obleki ni bilo zanj prostora v mojem lokalu.

— Ali obračate tako veliko pozornost na obleko? — vpraša sodnik Tomić.

— Ne, toda njen stan, veste... Zastopnik tožbe g. Dušan Dimitrijević vpraša g. Ratz, ali prihajajo v kavarno »Ruski Car« demimondke.

— Da, toda one imajo svoj poseben oddelek. V lokalu samem sedi izključno beograjska elita: bivši predsedniki vlade, gospodje iz Uprave monopola, g. Geca Kohn in univerzitetni profesorji.

— Zgodilo se je pa tudi, da so na policijo privedli iz vašega lokala žensko sumljive vrste.

— To nima zveze s to razpravo! — protestira branilec.

Vsak poizkus pomiritve med tožiteljico in g. Ratzom je naletel na nerazumevanje na strani obtoženega.

— Kaj, jaz, lastnik »Ruskega Cara« naj prosim to? — se čudi g. Ratz.

— Gospod, tu ste vsi enaki, — mu reče sodnik.

Obtoženec pa tega ne more razumeti, ker se kreta izključno med elito.

Kot prva priča je bil zaslišan ravnatelj banke g. Kosta Paligorić, ki je tedaj sedel pri sosedni mizi.

— Bila je dostojno oblečena, izpoveduje g. Paligorić. — Gospod Ratz je uporabljal žaljive izraze.

Po izpovedi nekaterih drugih prič je sodišče izreklo obsodbo: g. Ljudevit Ratz je kriv žalitve in klevete ter se kaznuje z globo 1200 Din pogojno na eno leto. Poleg tega mora plačati tožiteljici 1000 Din za stroške.

Ga. Mariška ne bo nikoli več šla k »Ruskemu Carju« na kavo. Med elito...«

V Norveški morejo ženske v vse poklice.

Parlament na Norveškem je odločil, da lahko vstopijo ženske v katerikoli poklic, tudi v vojaškega ali duhovniškega. Predlog je stavila delavska stranka in preglasovala konzervativne stranke. Sin pesnika Björnsona, ki je narodni poslanec, se je pojavil med debato na govorniškem odru in govoril za predlog.

Nove svinčene rudnike

so odkrili v Narinski planini v Kazakstanu v Rusiji. Površina teh rudnikov znaša 10—12 tisoč kvadratnih kilometrov.

Tako nas je stalno opominjalo iz miznika in spremljalo pri rezanju kruha.

Takrat sem bil v desetem letu. Bilo je v postu, sušca meseca. Sneg je še z gladko skorjo pokrival gorovje, v nižavah pa je ležal le še v nižinskih legah. Pri nas so se njive že sušile in ozimina je začela dobivati barvo. Brežni kmetje so začeli voziti gnoj in se pripravljati za setev, čeprav je bilo še zelo zgodaj. Nekega jutra je tudi oče nenadoma napregel. Mati se je protivila:

„Ali boš sredi zime oral?“

Toda oče je molčal in šel orat. Pri oranju je bil silno samovoljen. Neko hubo je zapustil samo radi tega, ker mu je lastnik zapovedoval, kje in kako naj orje ter seje.

Jaz sem gonil. Tedaj smo imeli precej odrasel par volov, pametno, navajeno živino. Priročni se je imenoval Jirs, odročni pa Bavh. Bila sta domače prireje, navajena udarcev in vsakega giba in sleherne glaslo oračev. Zato sem

brezskrbno gonil in pasel svojo vignerdo prešernost z razgledovanjem okolice.

Oče je bil sprva nenavadno tih, le svoj zategnjeni „Hej, hap...“ je enakomerno, brez potrebe ponavljal, kajti vola nista radi tega pospešila svojih korakov. Kmalu se je pa zatopil v samogovor, ki je bil vedno glasnejši. Vedel sem, da na ta način rešuje svoje skrbi. Njegovi računi brez konca in kraja me niso zanimali. Kmalu pa sem začul vedno razločnejše izreke:

„Prodal jih bom, da, prodal jih bom...“

Potem so zopet sledili nerazumljivi računi, pomešani s kletvami. Uganil sem, da je sklenil vola prodati in kupiti druge. Toda tega nisem bil vesel, zakaj na Jirsa in na Bavha sem se bil prav posebno privadil, ker tako pametne živine še nismo imeli pri hiši. Ali ugovarjati nisem upal, ker mi je bilo znano, da oče v takem zatopljenju tega ne želi. Moje upanje pa je bila še mati, ki je imela tudi besedo.

In res, zvečer, ko je izpregal, je oče izjavil:

„Vole bom prodal!“

„Zakaj?“

Materi se je po glasu poznalo, da ji to ni po godu.

Oče spet ni nič odgovoril; šele pri večerji je razodel načrt, ki ga je iztuhtal med oranjem:

„Ne preostane mi nič drugega... O Šentjurju moram plačati polovico najemnine, plačati moram požarno zavarovalnino, otroci so potrebni obleke in tudi midva sva že bosa. Kje naj sicer vzamem denar? Zima nam ni dala nič. Ako pa vola dobro spravim v denar, si lahko toliko prihranim. Če že ne več, pa vsaj za najemnino in za zavarovalnino, ker veš, da gospoda ne čaka. Na Jožefovo bi jih postavil na sejm, potem pa bi šel na Štajersko po druge. Tam doli je o vigradi vedno dovolj živine.“

„Ako ti pa spodleti?“ je rekla mati, ali videlo se je, da se že udaja.

„Spodleti! Kako spodleti? Naša imata gotovo enajststo kil in če kupim junce z osemsto kilami, mi pri sedanji ceni ravno za poglavitne potrebe ostane!“

Otroci smo se kislo držali, ker smo bili sploh zoper prodajo vsakega teleta; naša čustva so bila pred gospodarskimi težavami.

Oče se je obrnil k meni:

„Ne gre drugače, moramo imeti denar, drugače nas preženejo s hube! Ti boš šel z menoj na sejm in vi drugi dobite pa odpustke.“

S tem je bila stvar zapečaten. Ali mene niti obljuba, da bom šel na sejm, kljub vsej mikavnosti, ni mogla prav otešiti.

Nato smo z oranjem hiteli. Oče je s tem računom, da bi izhajal s čim lažjimi, cenejšimi junci in da bi od izkupička več ostalo. Vreme je bilo trajno lepo in do sejma smo do malega ostanka res skoraj vse preorali. Dva dni pred sejmom pa smo izpregli, da si žival odpočije.

(Dalje prih.)

Po slovenski zemlji

Transport Murska Sobota - Chambéry - Marseille

V murskosoboški farni cerkvi ne zvoni.

Vročje majniško solnce, zelene, žive meje med hišami, žitno polje — res, lepa je pomlad v Prekmurju!

— Eksekutor! —

Iz vsake hiše, v katero je stopil eksekutor, se spomladi prijavita eden ali dva na borzi dela v Murski Soboti. Vsak teden dvakrat odpelje vlak par sto ljudi čez mejo.

Široka prašna cesta iz mesta na kolodvor. Ob cesti bolnica s koštanji na dvorišču, živa meja, par pritličnih hiš. Kolodvor — gostilna, par kostonjev, dolg črn vlak — ta vlak, ki jih odpelje na „repo“, v Francijo. Ob treh bo šel vlak, toda ob dvanajstih je kolodvor že poln ljudi, polna jih je gostilna, polna široka prašna cesta. Prihajajo iz Beltincev, iz Nedelice, iz Lipe, peš, na kolesih, na vozovih, v katere so vprežene krave, prihajajo možje, fantje, žene, otroci — s pletenimi košarami na ramenih ali na glavi, s paketi, ceckerji, z vrečami, s škafi in kuhinjsko posodo in, o da, s strahom in upanjem, ki pritiska njih duše kakor košare njih telesa! Prihajajo pijani, z vriskanjem, objokani in smehom.

— Notri hodte! Tü je vse, žganjica, alkohol, naj vrag zeme! —

Nizki platneni „bata“ čevlji, si ve debele nogavice, rožasto krilo iz cenene kristal svile, bela ruta na glavi — kje je tista vas, tista „štala“ z desetimi, petnajstimi kravami, kjer pričakujejo tebe, šestnajstletno Maričo iz Nedelice, iz Lipe? ...

Sem in tja hodijo ljudje, dvigajo košare, slone ob lesenih ograji, se poslavljajo, čakajo, da ura na zvoniku odbije tri.

Ob zidu na novi košari sedi mati. Sedemdesetletna starica. Suha ostra brada, brezzobe čeljusti, ki se enakomerno premikajo, molijo. Koščeni prsti so sklenjeni in naglo drgne palec ob palec — kadar je ljudem zelo hudo, delajo navadno take majhne, nagle kretnje, ne da bi se jih zavedali in oči,

o te oči, o katerih se ničesar drugega ne da povedati kot samo to, da je nepopisno trpljenje v njih!

Prišla je s sinom, ki se poslavlja od znancev.

Videla sem roko, žilavo roko, položeno okrog dekletovega pasu.

Ali ji ne more verjeti, da ima samo njega rada, in je noben Francoz ne bo premotil?

Zdaj sedi sin na košari ob materi, včasih se pogledata, mati široko odpre brezzobe čeljusti — glasu pa ni iz teh ust, pretrgal se je nekje v sapniku. Toda sin je razumel, tudi on je odprl usta in jih zaprl brez glasu in gleda svoje otekle roke. Tudi njega pričakujejo nekje na farmi, v vasi, katere ime je zapisano v njegovih listinah in ga izgovarja po prekmursko, na farmi, kjer ga bodo prijazni Francozi klicali z „monsieur Pišta“ ...

Nekdo nosi svetlo harmoniko na ramenih.

Nekdo poje. V gneči skače norec in se spakuje. Ura na zvoniku bije tričetrt.

— Zbougom! — Zbougom ostanete! —

Nekdo joče. Ah, stara mati, nikar ne hodi bliže k vlakom, zgnečijo te!

— Gremo! — Esi, Mariča! —

— Mati! —

— Nika ne jouči ...

Ura na zvoniku bije tri. Počasi se pomika vlak iz postaje. Sto glav visi na oknih, sto rok maha z robci, briše oči. Jok, petje, harmonika, vzkliki:

— Gremo, gremo! —

— Na Francuško gremo! —

— Na „repo“ gremo! —

Nad kolodvorom, visoko zgoraj, v krogu letata dve čaplji.

Po progi med njivami se vije — dolga črna kača —, ki vsak teden dvakrat zagriže v to zemljo in v ljudi.

Morali bi zvoniti! V murskosoboški farni cerkvi bi morali vsak torek in petek zvoniti z vsemi zvonovi!

Katarina Špur.

Jesenice, Murska Sobota, Kranj, Celje -

priložili smo Vam položnice! Naročite „Staro pravdo“ in poravnajte naročnino!

Kako ureja položaj žene prednačrt za novi obči državljanski zakonik?

Prednačrt za bodoči o. d. z. dobesedno prevzema vse določbe, ki urejajo razmere žene do moža in otrok, iz starega o. d. z. Enako kakor ta določa, da je mož glava rodbine, mož določa ženino bivališče, žena se mora pokoravati moževim navodilom in skrbeti, da se jim tudi drugi pokoravajo, mož ima odločilno besedo pri vzgoji otrok. Edina izprememba v korist žene, ki jo je vredno omeniti, je, da stari o. d. z. določa, da se domneva v primeru nejasnosti, kdo izmed zakoncev je tekmo zakona kaj pridobil, da je pridobil mož, dočim bo novi o. d. z. v takem primeru uzakonil domnevo, da sta pridobila vsak zakonec polovico.

Če primerjamo vlogo žene v družbi začetkom 19. stoletja z vlogo sodobne žene v družbi, tedaj nam je zastarela ureditev ženininega položaja v družini, kakor jo predvideva prednačrt za novi o. d. z. popolnoma nerazumljiva. Začetkom 19. stoletja je bila glavna ženina funkcija v gospodarstvu ta, da je gospodinjala. V teku 19. stoletja je žena vsled industrializacije in potrebe po ceneni delovni sili prodrila v vse poklice in aktivno sodeluje v vseh panogah. Dasi torej področje ženininega dela ni več samo družina, ki jo vzdržuje mož, dasi žena dela in sodeluje v proizvodnji tudi izven okvira družine, ter enako kakor mož preživlja družino, vendar prednačrt za novi o. d. z. prav v ničemer ne izpreminja ženininega položaja v družini. Ravno tako jo podreja

možu in njegovi volji, kakor o. d. z. iz l. 1811.

Res pomeni razširitev avstrijskega o. d. z. na vso državo velik napredek in izboljšanje položaja srbske in deloma tudi hrvatske žene. Saj odvzema srbski o. d. z. ženi, ko stopi v zakon opravilno sposobnost; pri dednem nasledstvu dedujejo najprej moški potomci, za njimi šele ženski. Žena postane že samo, če je vedela za možev umor, nesposobna dedovati po njem, dočim postane mož nesposoben dedovati za ženo šele, če jo je umoril na srep način ali tako pretepel, da je za posledicami umrla. (§ 419. odz.)

Za srbsko ženo bi tedaj pomenila uzakonitev prednačrta za o. d. z. veliko izboljšanje njenega položaja. Ta okoliščina sama na sebi pa še ne opravičuje stališča sestavljalcev prednačrta, da naj ostane položaj hrvatske in slovenske žene še nadalje neizpremenjen in urejen po načelih iz začetka prejšnjega stoletja. Poleg tega sodelujejo danes tudi srbske žene, enako kakor slovenske in hrvatske, aktivno v družbeni proizvodnji. Zato se mora brezpogojno uzakoniti v novem o. d. z. **popolna enakopravnost žene z možem**, v duhu modernih zakonodaj demokratičnih in naprednih držav. Iz našega o. d. z. morajo izginiti vsi sledovi podrejenosti žene možu. Dosegle bodo žene to s skupno borbo za enakopravnost in proti zapostavljanju v pravu!

Dobra polovica državljanov, vse ženi, ne morejo biti zadovoljne z nameravanim o. d. z. Njih se

Nežna stvarca ali Generalov pes

Komedija v enem dejanju. Po humoreski A. P. Čehova napisal A. Irošnikov.

Glasovi: Uboga žival! — Ali je res stekel? — Le glej, kako stiska rep med noge. — In kako kalne oči ima.

Vohnjač (Hrjukinu): Ali imaš družino?

Hrjukin: Ženo imam, vaše blagorodje, v osmem mesecu je, in otroci — (na jok mu gre) — moje uboge sirote!

Vohnjač: Ne tuli! Pomiri se! Mogoče pa pes ni stekel.

Starec iz množice: Ta že ni stekel, to je vendar generalov pes. To je gotovo sorodnik njegovih lovskih psov.

Vohnjač: Kakšen sorodnik?

Starec: Vaše blagorodje, videl sem generalove pse, ko se je peljala Njihova Milost, gospod general, na lov in to je gotovo eden iz njihovega rodu.

Vohnjač: Iz kakšnega rodu?

Starec: Iz rodu lovskih psov, lovskih psov Njegove Milosti gospoda generala. Vsi generalovi psi imajo take rjave in rumene lise.

Vohnjač: Jeldirin, snemi mi plašč! Uf! Taka vročina! Torej, po tvojem mnenju je to pes gospoda generala Šigalova. In ta možakar (pokaže na Hrjukina), pravite vi (govori kuštravemu dečku), je dražil psa s tem, da mu je tlečo cigareto tiščal pod nos. (Strogo.) To je pa lepo, zelo lepo. Jeldirin, odvedi tega psa takoj k Njihovi

Vzvišenosti gospodu generalu Šigalovu in reci, da sem našel psička in da mu ga pošiljam. Tvoje obnašanje bodi dostojno in ponižno. Ko stopiš skozi vrata, se postavi „mirno“ in reci: „Vaša milost, pes ...“

Jeldirin (strumno stoji, salutira in ponovi): Vaša milost ...

Vohnjač: Počakaj! Reci najprej pes in potem vaša milost, da ne bo pomote.

Jeldirin (kakor prej): Pes, vaša milost ...

Vohnjač: Tako je prav! Pes, vaša milost, je bil najden na hvalo bistremu očesu gospoda stražmojstra Vohnjača ...

Jeldirin: ... na hvalo bistremu očesu gospoda stražmojstra Vohnjača ...

Vohnjač: in na njegov ukaz.

Jeldirin (odpre usta, da bi ponovil, toda):

Kuštravi deček (ga prekine; Vohnjaču): Vaše blagorodje, tam prihaja Prohor, generalov kuhar. On nam lahko pove, čigav je pes.

(Prohor nastopi.)

Vohnjač: Torej bratec, povej nam čigav je ta pes.

Prohor: Kateri pes? Ta tu?

Jeldirin: Ali je to pes vašega generala?

Prohor: Kaj pa mislite? Takega izvržka ne bi hoteli imeti gospod general v hiši.

Vohnjač: To zadostuje! Dovolj besedi! Če sem rekel, da je to pes, ki se klata po cestah, je tako in nič drugače. Treba ga je ustreliti. Sedaj uradno odločam: Jeldirin (Jeldirin strumno stoji, Vohnjač)

tiče, pa na njega nimajo vpliva. Ta primer dokazuje, da je pravilna naša zahteva, da se izroči prednačrt v pretres najširšem platem, da se o njem izrazijo.

Le s sodelovanjem najširših ljudskih plasti pri pretresanju načrtov za novi o. d. z. bomo dobili zakonik, ki bo ustrezal pravim potrebam ljudstva.

Zanimalo te bo!

Šampanjec in čevlji. V Nemčiji so izdelali šampanjca: l. 1932. 4 milijone 380.000 steklenic, l. 1933. 5.700.000 steklenic, l. 1934. 10 milijonov 200.000 steklenic, l. 1935. 13.500.000 steklenic. V zadnjem letu je Nemčija dala v promet 8% šampanjca več, kakor v predvojni dobi. Februarja 1936 pa so izdelavo in prodajo šampanjca opustili slehernega davka. — V Nemčiji so izdelali čevljev: l. 1927. 78 milijonov 400.000 parov, l. 1933. 65.000.000 parov, l. 1934. 72 milijonov parov, l. 1935. 64 milijonov parov. Število prebivalstva je bilo l. 1927. za 5 milijonov manjše kakor l. 1935 (4 milijoni naravnega prirastka, 1 milijon Posaarje). Tedaj je prišlo na vsakega prebivalca 1,2 par čevljev, lani pa le 0,9 para. To pomeni, da ni niti toliko čevljev, da bi si jih Nemec lahko vsako leto kupil par novih. Kdor gleda na nemško gospodarstvo s stališča proizvodnje šampanjca, ki ga pišejo bogati gospodje, zanj se nemško gospodarstvo razvija, kdor gleda s stališča proizvodnje čevljev, ki jih ni dovolj za ljudstvo, zanj nemško gospodarstvo propada.

Zaloga petroleja. Neupravičena je bojazen, da bodo zaloge petroleja na svetu kmalu izčrpane. Statistiki so izračunali, da je v sedaj odkritih vrelcih še 7 milijard stotov petroleja. Zaloge neizrabljenih, a že poznanih najdišč petroleja cenijo strokovnjaki na 70 milijard metrskih stotov. Po teh računih bodo prešla še cela stoletja, preden bodo zaloge izčrpane. Najbogatejši novi, še neizrabljeni vrelci so v Zedinjenih državah Severne Amerike.

Poljedelstvo v Nemčiji. Nemčija je poizkušala, da bi vse poljedelske izdelke pridelala doma, vendar se ta poizkus ni posrečil.

Proizvodnja krompirja, ki je znašala l. 1934. 44,1 milijonov ton, je padla v l. 1935. na 41,1 milijonov ton, t. j. za 7%. Proizvodnja rži, ki je znašala l. 1934. 7,610 milijonov ton, je padla v l. 1935. na 7,550 milijonov ton. Tudi v živinoreji je opaziti enako nazadovanje. L. 1934. je bilo v Nemčiji 19 milijonov 190.000 glav goveje živine, l. 1935. pa le 18,910.000. Tudi število svinj je padlo v l. 1935. od 23 milijonov 160.000 na 22,820.000. Še več nam povedo številke o potrošnji uvoženih in domačih poljedelskih proizvodov. Potrošnja uvožene in domače pšenice: leta 1929. 5,490.000 ton, l. 1934. 4 milijone 980.000 ton. Potrošnja uvožene in domače rži: l. 1929. 77 milijonov 750.000 ton, l. 1934. 75 milijonov 480.000 ton. Potrošnja uvoženega in domačega ovsa: leta 1929. 4,930.000 ton, l. 1934. 3 milijone 570.000 ton. Torej padec potrošnje za 8—18%. Radi prirastka prebivalstva pomeni to, da se je prehrana poslabšala za 15%. V prejšnjih letih je Nemčija mnogo poljedelskih proizvodov uvažala iz inozemstva, zadnje čase pa za to ni denarja, ki gre za oboroževanje. Isto povedo Hitlerjeve besede, da mora narod polagati velike žrtve „na oltar časti in enakopravnosti“, ali Goebbelsove besede: „Nemčija mora izbirati med kanoni in maslom“.

Okoli 150.000 prebivalcev v 5 srezih Poleskega okrožja v Poljski gladuje, kakor poroča poljski Rdeči križ. Odbor za pomoč je ugotovil v svojem poročilu, da je državna pomoč tem pokrajinam tako majhna, da velikemu številu prebivalstva grozi smrt od lakote.

Konferenca francoskih kardinalov in nadškofov

v Parizu je izdala poslanico vsem katoliškim duhovnikom, v kateri jih opozarja in jim očita, da so se v zadnjem času začeli preveč baviti z iskanjem dragocenih kovin in izvirkov vode s pomočjo takozvane čudodelne šibe, kar ni posel za duhovnike, ki morajo imeti druge skrbi.

Polk Adolfa Hitlerja

se snuje v Berlinu. Vojaki tega polka bodo morali biti najmanj 1 m 90 cm visoki.

Priporočamo v nakup lepe barvaste razglednice,

ki predstavljajo **stare kranjske narodne noše**. 12 razglednic v enem zvitku velja samo 8 Din. Ako se naroči najmanj 10 serij, to je 120 razglednic, veljajo iste brez poštnine le 70 Din.

Kupujte solidno domače blago, uporabljajte samo te naše narodne razglednice!

- **Medicine v Ljubljani in Zagrebu** opozarjamo, da smo prevzeli v zalogo vse še ostale izvode knjig ljubljanskih univerzitetnih profesorjev in sicer: Dr. A. Šerko: **Živčevje človeka**, I. knjiga (Anatomija) Cena 60 Din
Dr. A. Šerko: **Živčevje človeka**, II. knjiga (Fiziologija) Cena 60 Din
Dr. Janez Plečnik: **Kratek repetitorij anatomije**

I. Skelet	Cena 10 Din
II. Mišičje	" 10 "
III. Drobje	" 10 "
IV. Obtočila	" 10 "
V. Živčevje	" 20 "
VI. Čutila	" 10 "

, vsi zvezki skupaj 70 Din.

- **Vse ljubitelje slovenske zemlje opozarjamo, da imamo v zalogi še zadnje ostanke znamenitega spisa profesorja Ferdinanda Seidla: **Rastlinstvo naših alp**. Cena vezanemu izvodu 40 Din.**
- **Tiste, ki se zanimajo za politična, gospodarska in sociološka vprašanja, opozarjamo na sledeči dve knjigi:**
1) **Problemi malega naroda** (Slovenci), cena samo 10 Din.
2) **Vladar**, spisal Niccolò Machiavelli, svetovnoslavni spis o vladarjih, cena samo 10 Din.
- **Od leposlovnih knjig priporočamo knjigo **Novel od italijanske pisateljice Ade Negri**, vezano, za znižano ceno 25 Din.**

Pišite dopisnico na založbo

**J. BLASNIKA NASL., univ. tiskarna
v Ljubljani, Breg 10-12.**

UREDNIŠTVO SPOROČA!

Rubrika „Zdravnik“ je v tej številki radi preobilice gradiva odpadla.

Dopisi morajo biti v uredništvu najkasneje do sobote. Pišite samo na eno stran papirja!

Sporočajte nam želje o vsebini lista, kaj naj še prinašamo, kaj naj izpustimo, oziroma izpremenimo!

UPRAVA SPOROČA!

Na ogled Ti pošljamo današnjo številko.

Vrni jo, če je ne boš naročil! Položnico bomo priložili prihodnji številki.

Plačajte naročnino, omogočite izhajanje.

Plačujte v zneskih, ki so navedeni na prvi strani: 3, 6, 9, 18, 35 Din, da nam olajšate knjiženje.

Zaupniki, javljajte se! Poslali vam bomo seznam naročnikov vašega kraja in naročilnice za pobiranje naročnine.

Vaše svojce v Ameriki in drugje po širnem svetu, bo naš časopis razveselil. Pošiljajte nam njih naslove in priporočajte nas v pismih!

Ureja in za uredništvo odgovarja dr. Joža Vilfan. - Izdaja konzorcij „Stare pravde“. Predstavnik Stane Vidmar. - Tisk J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. - Odgovoren L. Mikuš.

njačev plašč drži pod levo pazduho), sestavi protokol in mir besedi! Radi potepuških psov vendar ne bomo delali dolgih ceremonij. (Hrjukinu): In ti vložiti tožbo! Zahtevaj odškodnino! Pravico imaš do nje. Podpiral bom tvojo prošnjo, kajti — pravica nad vse!

Prohor (si natančno ogleduje psa): To ni generalov pes.

Vohnjač (Jeldirinu): Poizvedi, kdo je lastnik tega psa. Denarna kazen mu ne uide. Le pritisni ga za 10 rubljev.

Prohor (si je med tem ogledal psa): To je pes generalovega brata, ki je pred kratkim prišel na obisk. (Pogleda psu za uho.) Kličejo ga pa Kazan.

Vohnjač: Kaj, to je pes generalovega brata, Vladimira Ivaniča?

Prohor: Prišel je sem na lov. Veste strasten lovec je.

Vohnjač: O presneto! Torej njegov je ta psiček. (Z ganjenim smehljajem na ustnicah.) Kako krasen psiček! Glej ga no... In jaz še vedel nisem... (Jeldirinu): Odvedi psička takoj k njegovi Prezvzišenosti in reci, naj psička drugič ne pusti na ulico. Gotovo je mnogo vreden in če bi ga na cesti spet kakšna svinja dražila s cigareto, bi psiček Njegove Prezvzišenosti lahko umrl. Bog nas obvaruj take nesreče. Tak psiček je vendar nežna stvarca. Ali ni res Jeldirinu?

Jeldirin (salutira, v vojaškem tonu): Tako je, vaše blagorodje! Psiček je nežna stvarca!

Vohnjač (Prohorju): Tako sem vesel, res, tako vesel! Krasen psiček je! In tadlaka, kakor volna! (Psu.) In tega tu si zgrabil za

prst, ha-ha-ha-ha! Ti divjaček, ti! (Jeldirinu.) Dvigni psa in ga nesi bratu gospoda generala! Neroda, ne tako! Sedaj si ga stisnil za rep. V košaro ga posadi!

Jeldirin: V košari so zaplenjene jagode, Vaše blagorodnje!

Vohnjač: Jagode?

Jeldirin: Da, jagode, ki sva jih zaplenila neki ženski, ki ni mogla plačati tržne pristojbine. Saj veste, oni, ki je tako kričala in jokala.

Vohnjač: Saj res! Se že spominjam. Potem ga previdno nesi in lepo ga božaj, božaj ga vso pot. (Psu): Kazanček! (Jeldirinu): Tepec, sedaj pa si ga posadi na jagode in vse jagode si zmečkal. Ne, le pusti ga, naj sedi, bo vsaj na mehkem. (Obrne se k Hrjukinu): In ti, bedak, si sam kriv. Ne muči živali, psiček je nežna stvarca. In čitaj sveto pismo: Vsaka stvar živi v slavo božjo. Ali razumeš? In ne drži tega kazalca tako predrzno v zrak. To si prepovedujem. — Saj vas poznam. Samo zgago delate. — Nekako sumljiv se mi zdiš. Nate bom posebno pazil.

(Množica se razhaja. Hrjukin se pod težo dogodkov sesede počasi na tla. Stvari se sprevod: Prvi je generalov kuhar, za njim stopa Jeldirin, ki nosi pred seboj v košari psa kakor redko dragocenost. Na koncu stopa Vohnjač, ki se dostojanstveno zavija v svoj plašč. Sredi odra ostane sam Hrjukin, ki sedi na tleh in ves presenečen gleda svoj krvavi kazalec, ki ga še vedno drži kvišku.)

K o n e c.